

ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ДОСТУПУ ПРИВАТНИХ ОСІБ ДО КАСАЦІЙНОГО ПЕРЕГЛЯДУ СУДОВИХ РІШЕНЬ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ СУДОЧИНСТВІ

*Муза Олег Валентинович,
доктор юридичних наук, старший науковий співробітник,
професор кафедри кримінального та адміністративного права
Академія адвокатури України*

Формування безпекового простору людини у сучасній державі залежить від різноманітних факторів суспільного і державного розвитку. Одним із таких з огляду на звіти та рекомендації міжнародних і регіональних організацій з питань додержання прав людини в Україні є забезпечення ефективного доступу громадян до правосуддя, що у кінцевому результаті повинно забезпечити виконання на користь заявника ухваленого судового рішення. Саме тому судовий процес є сукупністю процесуальних форм динаміки процесуальних відносин зі звернення особи до суду. Будь-яку сучасну цивілізовану державу доволі складно уявити без існування інституцій, що забезпечують можливість оскарження судових рішень. Процедурні особливості оскарження та перегляду ухвалених судових рішень різняться залежно від специфіки правової системи тієї чи іншої держави.

15 грудня 2017 року в Україні стартував початок застосування норм реформованого процесуального законодавства. Незважаючи, що минув достатній строк для «перезавантаження» судової системи та визначення ключових аспектів розгляду і вирішення юридичних спорів за новими процесуальними правилами, у теорії та практиці виникають суперечливі питання, що потребують свого вирішення задля досягнення єдності судової практики і розвитку теоретичних досліджень в галузі судового права та юридичного процесу.

Адміністративне судочинство у порівнянні з іншими видами судових процесів з точки зору формалізації нових процесуальних процедур зазнало найбільших змін. І це доволі закономірно, оскільки в Україні існує недосконала

модель контролю за додержанням принципу правовладдя суб'єктами владних повноважень у відносинах з приватними особами. Свідченням цьому є найбільша кількість справ, що були передані Касаційному адміністративному суду у складі Верховного Суду на початку його роботи (більше 65 тисяч). Визначення порядку здійснення управлінських функцій залишається прерогативою виконавчої влади, що відповідно позбавляє судову владу повноцінно здійснювати контроль за рішеннями, діями чи бездіяльністю представників публічної адміністрації. Тому практика застосування адміністративного законодавства формується і у тому числі за рахунок рішень адміністративних судів. Однак під час розгляду публічно-правових спорів суб'єкти владних повноважень можуть вчиняти протиправні дії або допускати протиправну бездіяльність, що не забезпечує гарантованої процесуальним законом рівності для учасників адміністративного судового процесу, створюючи перешкоди ефективному судовому захисту прав приватних осіб. Саме тому важливим є дослідження питання про доступ приватних осіб до касаційного перегляду судових рішень з метою визначення ефективності вітчизняної моделі судового захисту приватних осіб у відносинах з органами публічної адміністрації.

Право на перегляд судових рішень у судах касаційної інстанції є складовою конституційного права особи на судовий захист. Воно гарантується визначеними Конституцією України основними засадами судочинства, які є обов'язковими для всіх форм судочинства та судових інстанцій.

Завданнями касаційного провадження є: захист законних прав, інтересів, свобод фізичних і юридичних осіб; забезпечення законності при розгляді і вирішенні адміністративних справ судами першої та другої інстанції; прийняття законної і обґрунтованої постанови, ухвали суду.

Право на подання скарги до касаційного суду мають сторони та інші особи, які беруть участь у справі. Таким правом наділені також особи, які не брали участі у справі, якщо суд вирішив питання про їхні права, свободи, інтереси та обов'язки. Зазначені особи мають право оскаржити в касаційному

порядку судові рішення суду першої інстанції після їх перегляду в апеляційному порядку, а також судові рішення суду апеляційної інстанції повністю або частково.

Частина 2 ст. 328 Кодексу адміністративного судочинства України (далі – КАСУ) встановлює правило, відповідно до якого ухвали суду першої інстанції після їх перегляду в апеляційному порядку, а також ухвали суду апеляційної інстанції можуть бути оскаржені в касаційному порядку, якщо вони перешкоджають подальшому провадженню у справі. Заперечення проти інших ухвал можуть бути включені до касаційної скарги на судові рішення, ухвалені за наслідками апеляційного провадження.

У касаційному порядку можуть бути оскаржені ухвали суду апеляційної інстанції про відмову у відкритті або закритті апеляційного провадження, про повернення апеляційної скарги, про зупинення провадження, щодо забезпечення позову та заміни заходу забезпечення позову, про відмову ухвалити додаткове рішення, про роз'яснення рішення чи відмову у роз'ясненні рішення, про внесення або відмову у внесенні виправлень у рішення, про повернення заяви про перегляд судового рішення за нововиявленими або виключними обставинами, про відмову у відкритті провадження за нововиявленими або виключними обставинами, про заміну сторони у справі, про накладення штрафу в порядку процесуального примусу, окремі ухвали.

Важливим є врахування встановлення судом касаційної інстанції факту порушення або неправильного застосування норм матеріального права судами першої та апеляційної інстанцій, що полягає в тому, що при прийнятті рішення/постанови суд не застосував закон, який треба було застосувати, а застосував помилково інший, або ж скасований, або той, який не набрав чинності. Незаконним рішення або постанова будуть і в тому випадку, якщо суд неправильно витлумачив матеріальну норму права, тобто вибрав саме ту норму, що регулює дані правовідносини, однак неправильно з'ясував її суть.

Порушення або неправильне застосування норм процесуального права полягає у тому, що суд першої чи апеляційної інстанції допустив порушення

процесуальних норм, тобто порядку ведення судового процесу, передбаченого КАСУ.

Саме такий порядок касаційного перегляду адміністративних справ забезпечує його всебічний, повний та об'єктивний характер, гарантує сторонам у справі належний захист їх прав та законних інтересів.

Касаційна скарга подається на рішення суду першої інстанції чи постанову апеляційної інстанції, які вже набрали законної сили. При цьому не підлягають касаційному оскарженню: 1) рішення, ухвали суду першої інстанції та постанови, ухвали суду апеляційної інстанції у справах, рішення у яких підлягають перегляду в апеляційному порядку Верховним Судом; 2) судові рішення у справах незначної складності, крім випадків, якщо: а) касаційна скарга стосується питання права, яке має фундаментальне значення для формування єдиної правозастосовчої практики; б) особа, яка подає касаційну скаргу, відповідно до цього Кодексу позбавлена можливості спростувати обставини, встановлені оскарженим судовим рішенням, при розгляді іншої справи; в) справа становить значний суспільний інтерес або має виняткове значення для учасника справи, який подає касаційну скаргу; г) суд першої інстанції відніс справу до категорії справ незначної складності помилково.

У цьому контексті слід зауважити, що адміністративна справа незначної складності (малозначна справа) – це адміністративна справа, у якій характер спірних правовідносин, предмет доказування та склад учасників тощо не вимагають проведення підготовчого провадження та (або) судового засідання для повного та всебічного встановлення її обставин. У ч. 6 ст. 12 КАСУ закріплено перелік справ незначної складності. Однак саме суд касаційної інстанції визначає у конкретному випадку підстави для відкриття касаційного провадження. Звідси випливає, що законодавець наділив суд касаційної інстанції доволі широкою за обсягом дискрецією. Реальних індикаторів забезпечення доступу до касаційного провадження приватних осіб у згаданих адміністративних справах у КАСУ не закріплено, що відповідно потребує правових позицій Касаційного адміністративного суду та Великої Палата

Верховного Суду. Тобто процесуальний закон прямо покладає обов'язок на суд касаційної інстанції забезпечити ефективний захист приватних осіб у кожному конкретному випадку, що у кінцевому результаті має стати показником успішності реформи процесуального законодавства та судово-правової реформи 2016 року.

РЕАЛІЗАЦІЯ НОРМ КРИМІНАЛЬНОГО ЗАКОНУ, ЯКИМИ ПЕРЕДБАЧЕНО ПРИЗНАЧЕННЯ ПРОБАЦІЙНИХ ПРОГРАМ ОСОБАМ, ЗВІЛЬНЕНИМ ВІД ВІДБУВАННЯ ПОКАРАННЯ З ВИПРОБУВАННЯМ

*Нікіфорова Тетяна Іванівна,
кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри кримінального права та процесу
Хмельницького університету управління та права*

Впровадження пробації в Україні є сьогодні чи не найактуальнішою темою досліджень у галузі кримінально-виконавчого права. Однак багатоаспектність цього явища та масштабність процесу визначає все нові горизонти для здійснення наукових пошуків. Постійне реформування органу пробації, розширення повноважень офіцерів пробації, запровадження нових методів роботи із засудженими, перший практичний досвід здійснення певних видів пробації створює підстави для наукового аналізу та дослідження цих явищ.

Поняття «пробація» розглядається у декількох значеннях⁴¹². Найбільш прийнятною серед вчених-криміналістів та законодавців видається концепція пробації як методу роботи із злочинцями. Саме таке розуміння пробації знайшло свої відображення у міжнародних документах, зокрема у Рекомендації Комітету Міністрів державам-членам про Правила Ради Європи про пробацію

⁴¹²Алексеев І.С. Історико-правовий розвиток та законодавча регламентація поняття «пробація». *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Серія «Юридичні науки». Вип. 5. Том 2. 2017. С. 82; Ягунов Д.В. Що стоїть на заваді створення служби пробації в Україні? (до питання про створення національної моделі пробації). *Актуальні проблеми європейської інтеграції*. Вип. шостий / за ред. Д.Ягунова. Одеса: Фенікс, 2011. С.152.